

Nacionalno poročilo 2018 o stanju na področju prepovedanih drog: povzetek ključnih podatkov

Poglavje: Politike na področju drog

Javni izdatki na področju drog

Ocenimo lahko, da je skupni znesek za reševanje problematike drog v Sloveniji v letu 2017 znašal 10.420.376,85 € (Tabela 1). Podrobnejši pogled pokaže, da je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (MDDSZEM) v 2017 za programe na področju zasvojenosti s prepovedanimi drogami namenilo sredstva v višini 3.264.467,70 € (za visokopražne programe 2.112.167,70 €, za nizkopražne pa 1.152.300,00 €). Ministrstvo za zdravje (MZ) je v letu 2017 za reševanje problematike drog namenilo 426.428,00 €. Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije (ZZZS) je v letu 2017 za delovanje Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog ter za zdravlila in vse materialne stroške v zvezi z nadomestnim zdravljenjem odvisnosti (substitucijskimi zdravili) namenil skupno 4.942.000,00 €. Dodatnih 149.000,00 € je ZZZS prispeval za nakup materiala za varno injiciranje drog. Urad Republike Slovenije za mladino (URSM) letno sofinancira programe organizacij na področju mladinskega dela, med njimi nekatere, ki izvajajo tudi preventivne programe pred različnimi oblikami zasvojenosti. V letu 2017 je bilo tovrstnih finančnih sredstev s strani URSM skupno 55.687,00 €. Fundacija za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij (FIHO) je za delovanje proti zasvojenostim oziroma za pomoč zasvojenecem, ki se izvaja znotraj različnih humanitarnih organizacij, v letu 2017 namenila znesek v višini 225.865,30 €. Od 212 slovenskih občin je podatke o sofinanciranju programov na področju drog posredovalo 150 občin. Skupno so v letu 2017 za izvajanje tovrstnih dejavnosti prispevale 1.119.854,87 €. Policija je v letu 2017 na področju preprečevanja ponudbe prepovedanih drog za svoje delo porabila skupno 237.073,98 €.

Tabela 1: Zbirni podatki porabljenih sredstev za področje drog v letu 2017

Financer	Znesek (€)
Občine	
Sofinanciranje programov na področju drog (150 občin od 212)	1.119.854,87
FIHO	
Programi na področju prepovedanih drog	225.865,30
Urad za mladino	
Programi organizacij na področju mladinskega dela	55.687,00
ZZZS	
Delovanje Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog, vključno s stroški substitucijskih zdravil	4.942.000,00
ZZZS	
Nakup materiala za varno injiciranje drog	149.000,00
MZ	
Reševanje problematike drog	426.428,00
MDDSZEM	
Socialnovarstveni programi na področju prepovedanih drog	3.264.467,00
MNZ	
Izvajanje preiskovalnih ukrepov in materialno-tehnična oprema policije	237.073,98
Skupaj	10.420.376,85

Poglavje: Zakonodajni okvir – novosti

Zakon o probaciji

17. julija 2017 je začel veljati Zakon o probaciji (Uradni list RS 27/17), zato so se v 2017 izvedle tudi aktivnosti za pripravo zakona, podzakonskega in za delovanje Uprave za probacijo, izvajanje probacijskih nalog pa se je začelo v letu 2018.

Zakon o omejevanju uporabe tobačnih izdelkov

Za vrednotenje prvih učinkov novega tobačnega zakona sta bili izvedeni dve javnomnenjski raziskavi. Po ugotovitvah so ključni zgodnji učinki okrepljenih slikovno-besedilnih zdravstvenih opozoril povečanje vidnosti in pozornosti, povečan obseg procesiranja informacij in večja zaznana učinkovitost zdravstvenih opozoril. Med anketiranimi prebivalci se je zmanjšala izpostavljenost oglaševanju in razstavljanju izdelkov. Delež kadilcev se je znižal v obdobju pred začetkom veljave zakona, kar je povezano z intenzivnostjo dogajanja in informiranja v času priprave in sprejemanja zakona, ni pa se spremenil v prvih 12 mesecih veljave zakona. Pri tem je treba upoštevati, da je v času izvajanja raziskav začel veljati le del ključnih ukrepov, kar zmanjšuje učinke. Sicer pa podpora ukrepom novega zakona ostaja visoka.

Poglavje: Droge

V letu 2017 in 2018 je bilo izvedenih več različnih raziskav o uporabi drog v šolski populaciji in drugih ciljnih skupinah.

HBSC 2018

Raziskava HBSC je bila v letu 2018 prvič izvedena med 17-letnimi dijaki. Podatki raziskave kažejo, da je konopljo že kdaj v življenju uporabilo 42,5 % 17-letnikov, v zadnjih 12 mesecih 33,5 %, v zadnjih 30 dneh pa 19,9 %. Pri vseh treh kazalnikih je delež uporabe višji med fanti kot med dekleti. O redni uporabi konoplje (uporabil konopljo vsaj 20 dni v zadnjih 30 dneh) pa je poročalo 3,7 % 17-letnikov. Ekstazi je že kdaj v življenju uporabilo 4,6 % 17-letnikov, kokain 4,1 %, čudežne gobice 4,2 %, amfetamin 3,8 % in hlapila 3,6 %.

MOND2017

Raziskava MOND 2017 je preučevala značilnosti tvegane uporabe alkohola med slovenskimi srednješolci na maturantskih izletih. Na izletu je leta 2017 96,7 % anketirancev pilo alkoholne pijače, 87,5 % pa jih je na izletu enkrat ali večkrat spilo 5 alkoholnih pijač zaporedoma. Najbolj opazno se je povečala življenjska prevalenca uporabe marihuane, in sicer iz 46,6 % leta 2007 na 64,4 % leta 2017. Povečala se je tudi pogostost uporabe marihuane. Ostale PAS je uporabilo manj mladih: MDMA 5,9 %; kokain 4,9 %; pomirjevala 4,6 % in hlapila 4,3 %.

Uporaba novih psihoaktivnih snovi med študenti Univerze v Ljubljani

V spletni anketi o uporabi novih psihoaktivnih snovi med študenti Univerze v Ljubljani je 12 % anketiranih je poročalo, da so vsaj enkrat v življenju uporabili NPS. Do NPS so najpogosteje dostopali prek prijateljev in znancev. Kot razlog za uporabo NPS so najpogosteje navajali eksperimentiranje in doseganje boljšega razpoloženja. 7 % anketiranih je tudi poročalo, da uporabo NPS kombinirajo z uporabo drugih snovi. Med sintetičnimi kanabinoidi je najbolj prepoznan AM-2210 (»legalni hašiš«), o uporabi katerega je poročalo 6,4 % anketiranih. Med sintetičnim katinoni je bil najbolj prepoznan 3-MMC (»sladoled«), o uporabi katerega je poročalo 3,7 % anketiranih.

Raziskava o vsebnosti drog v odpadnih vodah

Raziskava o vsebnosti stimulativnih drog (kokaina, MDMA, amfetamina in metamfetamina) v odpadnih vodah v Ljubljani je pokazala prisotnost vseh stimulativnih drog z izjemo metamfetamina. V primerjavi z drugimi evropskimi mesti so rezultati za Ljubljano pokazali precej visoko porabo kokaina in tudi ekstazija, medtem ko je bila poraba amfetamina v primerjavi z drugimi mesti nižja.

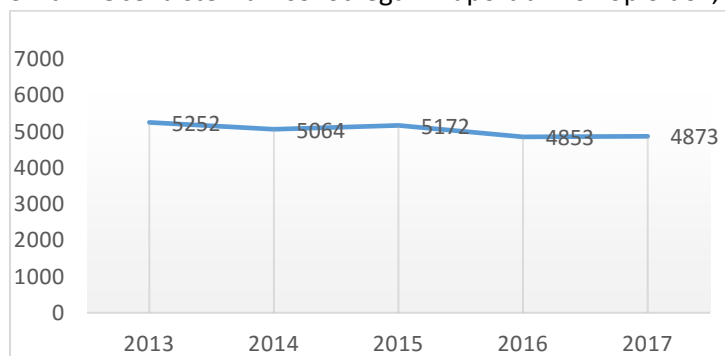
Anketa o uporabi drog in alkohola med vozniki

Po podatkih spletne ankete o uporabi drog in alkohola med vozniki je 5 % anketiranih v zadnjih 12 mesecih vozilo pod vplivom drog. Med njimi je bilo več moških (66 %) kot žensk (56 %). Glede na starost je pod vplivom drog vozilo največ anketiranih iz starostne skupine 17 – 24 let (76 %). 3 % anketiranih je pod vplivom drog vozilo 1-krat tedensko ali pogosteje. Anketirani, ki so uporabili drogo in vozili motorno vozilo, so v največji meri uživali konopljo (89 %), sledijo kokain 14 %, amfetamini 10 %, ekstazi 9 %, nore gobice (9 %), LSD in pomirjevala (vsaka droga po 7 %), heroin (6 %), valij in crack (vsak po 5 %) ter metadon (4 %).

Ocena razširjenosti visokotvegane uporabe opioidov

V letu 2017 je bila ponovno narejena ocena visokotvegane uporabe opioidov. Po oceni je v Sloveniji 4873 visokotveganih uporabnikov opioidov, kar predstavlja 3,5 uporabnika na 1000 prebivalcev v starostni skupini 15–64 let. Razširjenost visokotvegane uporabe opioidov v zadnjih letih ostaja stabilna (Slika 1).

Slika 1: Ocena števila visokotveganih uporabnikov opioidov, 2013–2017

Vir: NIJZ

Poglavje: Preventiva

Okoljska preventiva

V akciji Mystery Shopping, v kateri so kot skriti kupci mladi aktivisti ter mladi igralci kupovali alkoholne pijače, so bili od skupno 150 poskusov nakupa alkohola »uspešni« v 145 poskusih (97 %). Le v petih primerih je prišlo do zavrnitve prodaje alkoholnih pijač mladoletnim in opitim mladim.

Univerzalna preventiva

V program Neverjetna leta je bilo vključenih že več kot 600 staršev. V okviru Vzgoje za zdravje je v 2017 program promocije zdravja za mladostnike (od 15 do 25 let), ki ne zaključijo rednega šolanja in niso

zaposleni, začelo izvajati več zdravstvenih domov. V program Izštekani je bilo v šolskem letu 2017/2018 vključenih približno 1500 učencev iz 29 osnovnih šol, v program Effekt pa 13 osnovnih in 6 srednjih šol. V programe Mladinske zveze Brez izgovora, je bilo v letih 2016 in 2017 vključenih več kot 10 tisoč učencev ter dijakov. V skupnosti že vrsto let delujejo lokalne akcijske skupine, ki so primer izvajanja skupnostnega pristopa - v Občini Radlje ob Dravi so v letu 2018 v program Krepitev družin vključili že tretjo generacijo družin.

Selektivna preventiva

V letu 2017 se je v prenovljeni Program učenja za mlajše odrasle (PUM-O), ki je namenjen mladim, ki so predčasno opustili šolanje, vključilo 433 oseb. V sklopu delovanja z otroki s socialnimi, vedenjskimi ali učnimi težavami, otroki iz odvisniških družin, in tistimi, ki želijo aktivno preživeti prosti čas, je v Sloveniji v letu 2017 delovalo 25 programov za otroke in mladostnike. V svetovalne in dnevne centre je bilo vključenih 7.471 uporabnikov, v programu telefonskega svetovanja so izvedli 38.000 telefonskih pogovorov in 1.340 elektronskih storitev. Z namenom izboljšanja socialne vključenosti Romov so v letu 2017 delovali program Dnevnega centra Kher šu beši (Trebnje), program Dnevnega centra za romske otroke (NM) in program Z roko v roki pod okriljem (LJ). Za mladostnike s težavami v odraščanju je bilo v letu 2017 na voljo 9 vzgojnih zavodov, v katere je bilo vključenih 408 otrok. MDDSZEM je v letu 2017 sofinanciralo tudi 11 izvajalcev vsebin centrov za družine, v katere je bilo vključenih 4363 otrok in 1647 mladostnikov. V letu 2017 sta delovala tudi programa Žarek upanja in Krepitev družin. Prvi je namenjen družinam s težavami zaradi alkohola oziroma drugih drog, drugi pa krepitevi veščin in zaščitnih dejavnikov v družini. Na področju delovanja v soseskah s prisotnimi povišanimi dejavniki tveganja, se je v blokovskem naselju nad Kopro izvajal program Žoga skače društva SVIT Koper, na Jesenicah pa program Naj mladih ne vzgaja ulica društva Žarek.

Izobraževanje o preventivi

V začetku leta 2018 je Inštitut Utrip izvedel pilotno izobraževanje o preventivni znanosti, ki je namenjeno odločevalcem, načrtovalcem politik in mnenjskim voditeljem.

Poglavje: Zdravljenje

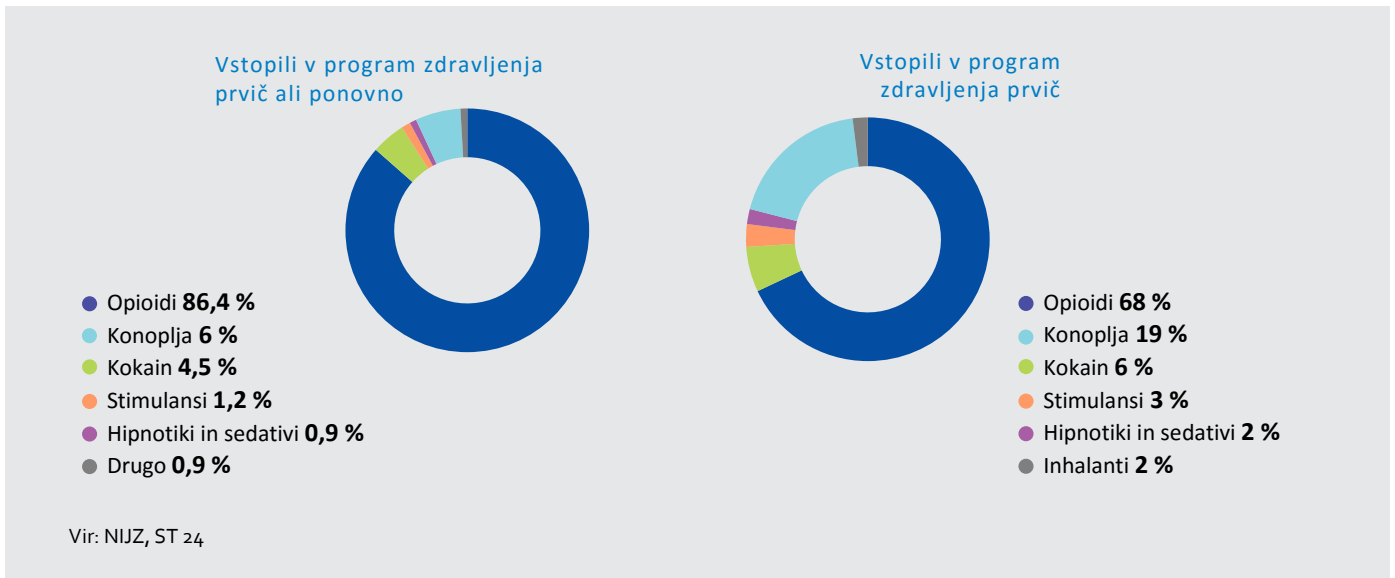
Prvi ali ponovni vstopi v program zdravljenja

Po podatkih, pridobljenih z vprašalnikom TDI (povpraševanje po zdravljenju) je v letu 2017 prvič ali ponovno vstopilo v program zdravljenja odvisnosti v mreži Centrov za preprečevanje in zdravljenje odvisnosti od prepovedanih drog (CPZOPD) 244 oseb (195 moških in 49 žensk). Od tega je 211 oseb (86.4 %) v program vstopilo prvič ali ponovno zaradi težav z opiodi, 15 oseb (6 %) je kot razlog vstopa v program navedlo težave s konopljo, 11 oseb (4,5 %) težave s kokainom, 3 osebe (1,2 %) težave z drugimi stimulansi, 2 osebi (0,9 %) sta kot vzrok za vstop v program navedli težave s hipnotiki in sedativi, 2 osebi (0,9 %) pa druge droge (Slika 2).

Prvi vstopi v program zdravljenja

Med uporabniki, ki so prvič vstopili v program zdravljenja CPZOPD, jih je 42 (68 %) kot vzrok za vstop navedlo težave z opiodi, 12 oseb (19 %) je navedlo težave s konopljo, 4 osebe (6 %) so navedle težave s kokainom, 2 osebi (3 %) sta navedli težave z drugimi stimulansi, 1 oseba (2 %) je kot vzrok za vstop v program navedla težave s hipnotiki in sedativi in 1 oseba (2 %) težave z inhalanti (Slika 2).

Slika 2: Odstotek uporabnikov, ki so vstopili v program zdravljenja, po glavni drogi, 2017

Trend

Med uporabniki, ki so prvič ali ponovno vstopili v program zdravljenja v CPZOPD, je še vedno najvišji odstotek tistih, ki so kot vzrok za iskanje pomoči navedli težave z opioidi. Po večletnem naraščanju odstotka tistih, ki so v program zdravljenja vstopali zaradi težav s konopljo, se je v letu 2016 ta znižal, v letu 2017 pa ponovno nekoliko zvišal.

Socialno varstveni programi NVO, namenjeni uporabnikom prepovedanih drog

Po podatkih Inštituta RS za socialno varstvo je v letu 2017 delovalo 8 nizkopražnih programov, v katere je bilo vključenih 11.260 uporabnikov (vključno z DrogArtom – preventivno delo). V tri terapevtske skupnosti je bilo vključenih 46 uporabnikov, v dve zavetišči in eno varno hišo pa 106 uporabnikov. V 11 enot s področja reintegracije (bivanje, stanovanjske skupine in komune) pa je bilo vključenih 182 uporabnikov.

Poglavje: Škoda in zmanjševanje škode

Z drogami povezane nalezljive bolezni

Najpogostejša okužba med injicirajočimi uporabniki drog (IUD) v Sloveniji je okužba s HCV. Med IUD, ki so vstopili v program zdravljenja v mreži CPZOPD v letu 2017, so bili rezultati predhodnih testiranj znani za 61 oseb, med katerimi je bilo 26 pozitivnih. Med IUD, ki so vstopili v program zdravljenja v letu 2017, je ocena deleža znašala 42,6 %.

Število novih primerov okužbe s HIV med IUD ostaja nizko. Od leta 2007 do 2016 je bilo skupaj prepoznanih sedem primerov okužbe s HIV, od katerih so si štirje prepovedane droge injicirali tudi v tujini. Med IUD, ki so vstopili v program zdravljenja CPZOPD v letu 2017, so bili rezultati predhodnih testiranj znani za 62 oseb, med katerimi ni bilo nobene pozitivne.

Tudi zaznani delež okuženih s HBV se med IUD v zadnjih letih bistveno ni spreminjal. Med IUD, ki so vstopili v program zdravljenja CPZOPD v letu 2017, so bili rezultati predhodnih testiranj znani za 22 oseb, med katerimi je bila ena pozitivna. Med IUD, ki so vstopili v program v letu 2017, je ocena deleža znašala 4,6 %.

Zastrupitve s prepovedanimi drogami

V UKC Ljubljana je bilo v letu 2017 zaradi zastrupitev s prepovedanimi drogami obravnavanih 143 bolnikov (14 manj kot leto prej), ki so skupaj uporabili 191 prepovedanih drog; konoplja (THC) je bila odkrita v največ primerih (59), sledijo kokain (49), heroin (26), GHB/GBL (18), stimulansi amfetaminskega tipa (22), NPS (11), LSD (2) in neznana droga (4).

V sklopu 24-urne toksikološko informativne službe Centra za klinično toksikologijo (konzultativna služba o zastrupitvah za zdravnike, farmacevte in druge strokovnjake, na primer veterinarje, policiste itn.) UKC LJ je bilo v letu 2017 obravnavanih 158 primerov zastrupljenцев, ki so skupaj uporabili 182 prepovedanih drog (v največ primerih konopljo).

Smrti

V letu 2017 smo v Sloveniji beležili 47 smrti (37 moških, 10 žensk), povezanih z uporabo prepovedanih drog, kar je 7 smrti več kot v letu 2016. Večino smrti je povzročila zastrupitev s heroinom (18), sledijo zastrupitve s kokainom (14), ki so zelo porasle že v letu 2016. 7 smrti je bilo zaradi drugih sintetičnih opioidov (tramadol), od tega kar pet pri ženskah v starostni skupini nad 45 let. Največ umrlih je bilo iz starostne skupine nad 45 let, v letu 2017 smo ponovno beležili smrti v najmlajši starostni skupini od 15-19 let.

Programi zmanjševanja škode

V letu 2017 je tako kot prejšnja leta delovalo 10 programov zmanjševanja škode na področju drog, ki so izvajali dejavnost zamenjave sterilnega pribora za injiciranje. Število izdanih igel in brizg v programih zamenjave sterilnega pribora od leta 2015 narašča, v letu 2017 je bilo izdanih 578.926 igel in brizg. Prav tako v zadnjih letih naraščajo stiki z injicirajočimi uporabniki drog, v letu 2017 je bilo zabeleženih 23.687 stikov z 2.271 različnimi uporabniki (158 uporabnikov je bilo novih).

Ministrstvo za zdravje je okviru Operativnega programa za izvajanje evropske kohezijske politike v obdobju 2014–2020 pridobilo sredstva (skupaj z opremo 3.303.324,00 EUR) za izvedbo programa Razvoj in nadgradnja mreže mobilnih enot za izvajanje preventivnih programov in programov zmanjševanja škode na področju prepovedanih drog. V okviru programa se je dopolnilo in nadgradilo obstoječo mrežo mobilnih enot v smislu nadomestitve vozil, izpopolnitve kadrovske strukture v mobilnih enotah (vključeni so tudi diplomirani zdravstveniki, srednje medicinske sestre in kemik).

Poglavje: Zapor

Težave zaradi drog, zdravljenje, testiranje in nezakonit promet z drogo

V letu 2017 je imelo težave s prepovedanimi drogami 27,5 % vseh zaprtih oseb, od tega jih je 553 oziroma 60 % prejelo substitucijsko terapijo.

Za testiranje za HIV in hepatitis se je odločilo 269 zaprtih oseb; dve osebi sta bili okuženi z virusom HIV, hepatitis B je bil potrjen pri triindvajsetih, hepatitis C pa pri sedemindvajsetih zaprtih oseb. Imeli so tudi primer osebe z diagnozo tuberkuloze.

Osebe, ki imajo težave zaradi uporabe drog, se v času prestajanja kazni lahko vključujejo v nizkopražne, višjepražne in visokopražne programe. V letu 2017 se je v te programe vključilo 796 zaprtih oseb.

V času prestajanja kazni predstavlja težavo nezakonit promet z drogami. V letu 2017 je bilo vseh najdb/dogodkov 414 (tablete, alkohol, pribor za uživanje itd.). Skupno je bilo najdeno 11,64 g heroína, 386,84 g konoplje, 23,43 ml alkohola, 4731,53 kosov tablet, 314,89 g oziroma 96 zasegov sintetičnih kanabinoidov in manjše količine substitucijske terapije. Zasežen je bil predvsem sintetični kanabinoid AKB-48F imenovan »afgana«. Pojavljal se v obliki pastozne snovi črne barve, ki se je primešala tobaku.

Poglavje: Trg drog in kriminal

Ponudba

Policija je v letu 2017 odkrila 78 prirejenih prostorov za gojenje konoplje, kar je podobno kot leto pred tem, vendar pa se je precej povečalo število zaseženih rastlin konoplje (število zaseženih bilk konoplje v letu 2017 10.259 in v letu 2016 6.002). Odkriti prirejeni prostori so bili namreč večji in v njih gojenih več rastlin kot leto prej.

Zasegi

Skupno število zasegov najpogostejših prepovedanih drog je v primerjavi s preteklimi leti večje (4.133 zasegov v letu 2016 in 5.200 zasegov v letu 2017), spremenile so se tudi količine večine zaseženih prepovedanih drog. Zmanjšala se je količina zaseženega kokaina, heroína, hašiša v tekočem stanju in metadona. Povečale pa so se količine zaseženega ekstazija, amfetamina, konoplje, hašiša in benzodiazepinov.

Kazniva dejanja in prekrški

Policija je v letu 2017 zaznala 1.998 kaznivih dejanj s področja prepovedanih drog; večina je storjenih z nakupom prepovedanih drog, proizvodnjo, ponujanjem naprodaj in s prodajo. V letu 2017 je policija zaznala tudi 5.125 kršitev zakona o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami. Konoplja je tista prepovedana droga s katero je povezanih največ kaznivih dejanja in prekrškov s področja prepovedanih drog. Največje povečanje števila kršitev je bilo v letu 2017 zaznano pri benzodiazepinih.

Pripravila: Andreja Drev, Nacionalni inštitut za javno zdravje